

Lezingen:

Marcus 12:38-44;

Tijdens zijn onderricht zei hij: 'Pas op voor de schriftgeleerden die zo graag in dure gewaden rondlopen en eerbiedig begroet willen worden op het marktplaatsje, en een ereplaats willen in de synagogen en bij feestmaaltijden: ze verslinden de huizen van de weduwen en zeggen voor de schijn lange gebeden op. Over hen zal strenger worden geoordeeld dan over anderen!'

Hij ging tegenover de offerkist zitten en keek hoe de mensen er geld in wierpen. Veel rijken gooiden veel geld in de kist. Er kwam ook een arme weduwe, die er twee muntjes in gooide, ter waarde van niet meer dan een quadrans. Hij riep zijn leerlingen bij zich en zei tegen hen: 'Ik verzeker jullie: deze arme weduwe heeft meer in de offerkist gedaan dan alle anderen die er geld in hebben gegooid; want die hebben gegeven van hun overvloed, maar zij heeft van haar armoede alles gegeven wat ze had, haar hele levensonderhoud.'

1 Korintiërs 10:13

U hebt geen beproevingen te doorstaan die niet voor mensen te dragen zijn. God is trouw en zal niet toestaan dat u boven uw krachten wordt beproefd: hij geeft u mét de beproeving ook de uitweg, zodat u haar kunt doorstaan.

Overweging: Een van de betere series in dagblad Trouw is die van de tien geboden. Een min of meer bekende Nederlander vertelt rond elk gebod iets over zichzelf en over zijn of haar leven. Het is een lichtvoetige manier om met die geboden om te gaan, en het levert bij vlagen prachtige journalistiek op. Als morele ankerpunten heb ik de geboden altijd tamelijk ongeschikt gevonden. Ze zijn nogal dwingend: je zult dit en je zult dat. Je mag kennelijk niet begeren wat niet van jou is, maar dat is af en toe verdraaid lastig, en er lijkt niet veel hulp geboden te worden als het gaat om de vraag hoe je dat dan precies moet doen. Toen ik vroeger de katholieke eucharistievieringen bezocht was ik ook vaak in de war omdat de pastoor allerlei vast heel verstandige dingen zei, maar waarvan ik geen idee had hoe ik daar nou gehoor aan moest geven. We moesten lief zijn voor elkaar, daar kwam het een beetje op neer. Dat wilde ik best proberen, maar als mijn grote zus weer eens onuitstaanbaar was dan kwam daar natuurlijk niets van terecht.

Er zijn natuurlijk ook iets meer doorwrochte pogingen gedaan om de kern van een religie samen te vatten. Misschien wel de beroemdste is het antwoord dat Rabbi Hillel gaf aan een Romeinse soldaat, die zwaar bepakt en bezakt voor Rabbi Hillel stond en zei: "Leer mij uw Thora in de tijd dat ik op één been kan staan." Antwoordt Rabbi Hillel: 'Wat jij niet wil dat jou wordt aangedaan, doe dat je naaste niet aan. Dat is de hele Thora. De rest is commentaar.'

Ik wil Rabbi Hillel graag geloven. Maar ook deze wijze les is niet zo makkelijk te doorgronden laat staan toe te passen. Het is een meta-uitspraak die om nadere praktische, filosofische, politieke en ethische uitwerking vraagt. Maar ja, een les is pas echt wijs als ze niet een eindpunt is, maar juist een begin, en het is sowieso een nogal hachelijke zaak om de kern van een geloofssysteem of religie in enkele zinnen samen te willen vatten. Als auteur heb ik altijd een behoorlijke hekel aan de vraag of ik mijn boek even in drie zinnen wilde samenvatten.

Wat je zou moeten *doen* in plaats van wat je zou moeten *geloven* is voor de kerk altijd lastig geweest. De tien geboden zeggen daar inderdaad wel iets over, maar op een dermate hoog niveau dat het lastig is om ze te verbinden met de vele dagelijkse beslommeringen en beslissingen die iedereen

moet nemen. Een kerk die haar toevlucht neemt tot slechts geboden en verboden mist op een bepaalde manier echter toch de boot, want geloof is nooit statisch en verlangt altijd invulling. Jezus zelf lapte op cruciale momenten het geschreven woord, waar hij overigens niets aan wilde veranderen, aan zijn laars, omdat hij de hogere zin van die wetten inzag. Dat was geen pleidooi voor wetteloosheid, maar wel voor een bepaalde interpretatie van wat een wet vermag en hoe we ons tegenover die wetten zouden moeten opstellen. Wetten mogen nooit een eigen leven gaan leiden. Wetten zijn er voor mensen en niet andersom. Boek jij bent geleefd, zongen we. Wetten moeten geleefd worden.

Bijzonder actueel denk ik, met nog maar zeer recent de dreiging van een zeer vergaande coronawet die inbreuk zou doen op het privédomein van burgers. In mijn persoonlijke afwegingen hierbij moet ik vaak denken aan het denken en handelen van Jezus met betrekking tot wetten en regels. Huub Oosterhuis is van mening dat geloof eigenlijk vooral politiek is. De christelijke uitgangspunten leiden volgens hem naar een bepaalde politieke visie. Deze invulling is echter niet dwingend, getuige de verschillende manieren waarop politieke partijen christelijk zijn interpreteren. Het aardige hierbij is dat Oosterhuis uitkomt bij een politieke partij die zich toch niet bepaald confessioneel mag noemen.

Maar naast de politieke is er ook de persoonlijke, individuele dimensie, en ook op dat niveau vereist elke religie invulling. Wat moet je als individu *doen*?

Zoals ik al aangaf is dat geen uitgemaakte zaak. In het bijzonder de rabbi's hebben er bijna een sport van gemaakt om de Thora te vertalen in praktische richtlijnen. In onze seculiere tijd wordt in deze behoefte soms voorzien door spirituele zelfhulpboeken. Ik vind in deze boeken doorgaans nog wel een aardige openings- of slottekst in, maar verder heb ik meestal het gevoel dat ze iets proberen wat niet kan, namelijk dat ze wijsheid en inzicht proberen te conceptualiseren. Ik heb er, kortom, een haat-liefdeverhouding mee. Jezus kon misschien wel de grootste morele leraar uit de geschiedenis worden juist omdat hij geen geschriften naliet, en door ons simpelweg voor te leven en te onderwijzen aan de hand van vertellingen. Het evangelie is denk ik geen zelfhulpboek, maar een bron van wijsheid en bezinning. Het is geen receptenboek.

Ik zei het al, ik heb een haat-liefdeverhouding met spirituele geschriften, maar ben vaak wel nieuwsgierig naar de insteek of invalshoek van de auteur. Er is natuurlijk best wel iets van te leren.

Enige tijd geleden werd ik geconfronteerd met de vier zogenaamde inzichten van de Mexicaanse sjamaan Don Miguel Ruiz. Ik vond ze verrassend en inspirerend, en bovendien zag ik parallellen met christelijk denken. Kort samengevat luiden de vier inzichten (zo noemt Ruiz ze) als volgt:

1. Spreek onberispelijk
2. Maak geen veronderstellingen
3. Vat niets persoonlijk op
4. Doe je best, maar overdrijf het niet.

Later kwam er nog een vijfde inzicht bij: leer te luisteren. Het komt mij voor dat het eerste inzicht (spreek onberispelijk) min of meer te herformuleren is door een overbekende christelijke uitspraak, namelijk "Gij zult geen valse getuigenis afleggen" die we kennen uit de tien geboden. Verder ligt het vierde inzicht (Doe je best, maar overdrijf het niet) voor mij heel dicht bij het bekende "God beproeft ons niet boven onze macht", dat we zojuist hoorden uit de eerste brief van Paulus aan de Corinthiërs. Wat van ons gevraagd wordt moet wel mogelijk zijn. De andere twee oorspronkelijke inzichten echter zijn niet op voorhand zo herkenbaar, en het is natuurlijk überhaupt maar de vraag wat je van ze vindt.

Over elk van die resterende inzichten is een overweging te schrijven. Het niet maken van veronderstellingen heeft te maken met hoe we over anderen denken, wat we aan hen toeschrijven,

en wat we van hen verwachten. Daar kom ik in een volgende overweging graag nog een keer op terug. Voor nu wil ik even stil staan bij het inzicht om niets persoonlijk op te vatten.

Niets persoonlijk opvatten lijkt in eerste instantie te slaan op het ontvangen van negatieve kritiek. Als zodanig lijkt het inzicht wel wat cru, want ik denk dat iedereen weet dat je van kritiek wel wat kunt leren. Maar dat is, uiteraard, niet wat het inzicht stelt. Het inzicht stelt niet dat je je niets moet aantrekken van wat men over jou of jouw bezigheden zegt, maar dat je het niet persoonlijk moet maken. En dat, zeg ik er maar bij, is natuurlijk behoorlijk ingewikkeld. Ik kan u bijvoorbeeld vertellen dat sommige bestuursbesluiten binnen de Ekklesia niet altijd door iedereen omarmd worden, en dan is het niet altijd makkelijk om dit inzicht in de praktijk te brengen.

Maar het inzicht gaat nog veel verder. Het vraagt niet alleen om negatieve kritiek niet persoonlijk op te vatten, maar om datzelfde te doen met lofprijzingen. En ik denk dat dit de kern van het inzicht is. Het is zo vreselijk verleidelijk om je een beter mens te voelen als mensen zeggen dat je iets goeds hebt gedaan, maar volgens Ruiz is het dus juist de kunst om dat niet te doen. Wat iemand over jouw verrichtingen zegt, heeft meer te maken met de ander dan met jou. Ook hiervoor geldt natuurlijk dat je lof van anderen niet zou hoeven negeren. Je kunt bijvoorbeeld bedenken dat je iemand blij hebt gemaakt met een bepaalde handeling, dat je iemand gelukkig hebt gemaakt met een bepaalde uitspraak, dat je, kortom, iets goeds hebt gedaan. Daar is, als ik Ruiz mag interpreteren, natuurlijk niets mis mee. Maar als je dit aanwendt om jezelf op een of andere manier te verhogen, innerlijk of uiterlijk, dan ga je een grens over die je juist streng zou moeten bewaken.

Vat ook positieve feedback dus niet persoonlijk op. Dit betekent niet dat we onszelf klein moeten maken. Nelson Mandela zei bij zijn inauguratie in 1994: "Je bent een kind van God. Jezelf klein maken dient de wereld niet. [...] Als we ons eigen licht laten schitteren, geven we onbewust toestemming aan andere mensen om net zo te zijn".

Ziehier de balanceer act die van ons gevraagd wordt. Als je niets persoonlijk op vat, dan is het vervolgens ook helemaal niet nodig om ostentatief goede daden te verrichten. Je doet gewoon wat je vindt dat moet gebeuren, en dat is dat. Maak jezelf dus niet klein, zoals Mandela ons ook aanmoedigt, maar maak je vooral niet afhankelijk van wat anderen over je zeggen. Stop met het zoeken van goedkeuring door anderen, zei ook zomergast Nazmiye Oral onlangs nog. Laat vooral je licht schitteren, maar trek je niks aan van mensen die zeggen dat dat geweldig is, of juist niet. Vat niets persoonlijk op: negatieve kritiek niet, en positieve feedback ook niet. Doe dus niet zoals de rijken in het Marcus evangelie. Als je geeft, geef dan gewoon en hecht geen belang aan de vraag of anderen je zien of het goedkeuren, en laat je er dus ook niet op voorstaan.

Het inzicht van Ruiz is misschien rigoureuus. Helemaal niets persoonlijk opvatten lijkt erg lastig, maar het is ook bevrijdend. Het is geen oproep tot egoïsme, maar juist tot het min of meer onverstoordbaar doen van wat jij belangrijk of juist vindt. Probeer het maar eens een tijdje, en ontdek de vrijheid die het je geeft.

Amen

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeden.nl
info@ekklesialeden.nl